

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Гетьманчука Сергія Володимировича
**«МИСТЕЦЬКИЙ ВИСТРІЙ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ
ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ М. ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ
СТ.»**,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю

023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
02 Культура і мистецтво

Текстова частина дисертації складається зі вступу, п'яти розділів із висновками до кожного з них та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг дисертації 287 сторінок, з яких: 136 сторінок основного тексту, 23 сторінок списку використаних джерел.

Актуальність вибраної пошукувачем теми дослідження підтверджується кількома причинами, визначеними автором у вступі.

Вона визначається насамперед тим, що сьогодні, у порівнянні з екстер'ерами будинків досліджуваного періоду, автентичне оздоблення інтер'єрів періоду історизму зустрічається все рідше і є частково або ж повністю втрачене, а сам внутрішній простір львівських громадських будівель періоду другої половини ХІХ ст. є недооцінений з точки зору його мистецької та архітектурної вартості, тільки в поодиноких випадках він належно досліджується, зберігається та реставрується. Побіжно зазначимо, що ця проблема характерна для будинків доби історизму в цілому по Україні, за винятком хіба що унікальних культових та громадських будівель, палаців та особняків, тому можна стверджувати, що підняті в дисертації ключові питання і розроблені рекомендації з дослідження, збереження та реставрації інтер'єрів доби історизму у Львові можуть бути розповсюджені на всю територію України з урахуванням регіональної специфіки і зовнішніх впливів кожного регіону, тим більше, що в стилістичному оздобленні інтер'єрів доби історизму на різних територіях України спостерігалась певна спільність. Водночас, у Львові та в цілому на Львівщині внаслідок наближеності до Західної Європи історизм мав виражений західноєвропейський характер, тоді як на теренах України під владою Російської імперії спостерігалось більше нашарування місцевих традицій, через що часто історизм набував певного «провінційного» трактування.

Другий аспект пов'язаний з недостатнім вивченням власне передісторії інтер'єрів і їх мистецьких особливостей, без чого неможливо об'єктивно оцінити мистецьку та архітектурну вартість такого простору, його стилістичні особливості, а відтак закріпити його збереження та охорону на законодавчому рівні. Характерним в цьому плані є приклад Києва, де такі будівлі доби історизму масово руйнуються задля висотного будівництва, оскільки статус їх екстер'єрів та інтер'єрів законодавчо не закріплений. Відтак, проблема пов'язана з відсутністю комплексної програми збереження будівель вказаного періоду включно з інтер'єрами на рівні законодавства з розробкою відповідних

пам'яткоохоронних документів, матеріалів натурних обстежень, методик реставрації відповідно до міжнародного реставраційного і пам'яткоохоронного законодавства.

Можу стверджувати, що сьогодні в Україні ситуація із збереженням спадщини саме доби історизму є найбільш складною, оскільки, на відміну від об'єктів доби Київської Русі, бароко, класицизму, навіть Сецесії, по об'єктах доби історизму досі немає належних критеріїв оцінки їх архітектурно-мистецької вартості, чим користаються несвідомі забудовники. Можна сказати, що в цьому плані Львову повезло значно більше, ніж Києву, Харкову, Одесі, де залишились лише окремі поодинокі зразки інтер'єрів доби історизму, тоді як більшість з них вже втрачена.

Автор цілком слушно підняв питання про безпосередній вплив форми власності на стан збереження таких об'єктів та їх інтер'єрів і зазначив роль туристичної привабливості таких унікальних автентичних внутрішніх просторів високої художньо-мистецької вартості. Розуміння вартості таких інтер'єрів можливе лише одночасно з проведенням досліджень мистецьких складових, які формують такі інтер'єри, детального аналізу мистецького вистрою в контексті загальної архітектури об'єкту.

Цілком згодна з тезою автора про те, що «різний стан збереженості вистрою, відсутність мистецтвознавчого аналізу та недостатність історичних фактів щодо авторів, виконавців, технік та технологій виконання елементів мистецького вистрою вимагає розробки методики оцінювання та рекомендацій щодо збереження та відновлення мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель» (стор.21). Так само слушною є висловлена думка про невідповідність сучасного використання багатьох об'єктів їх первісним функціям, що в багатьох випадках призводить до поступового спотворення пам'яток і насамперед їх інтер'єрів. Вкупі підняті автором питання актуальності такого дослідження в сучасних умовах визначають потребу пошуку компромісу між сучасним призначенням та функцією приміщень і збереженням історичної, мистецької і культурної цінності. Отже, це доводить, що тема дисертації є **необхідною і актуальною**, вона сприяє поглибленню співпраці і наукових контактів в галузі дослідження, збереження і реставрації об'єктів архітектурної спадщини, допомагає розповсюдити отримані висновки та рекомендації на всю територію України з урахуванням регіональної специфіки регіонів, що також є **важливим**.

У вступі розкрито і обгрунтовано актуальність теми, ступінь дослідження проблеми, визначені мета, задачі, вибрані методи дослідження, сформульована наукова новизна дисертації та її практичне значення, приведені результати впровадження і інформація про апробацію результатів дослідження.

Обгрунтування актуальності теми і визначення кола проблем та недосліджених питань дозволили сформулювати **мету дослідження**, яка полягає в виявленні характерних рис та особливостей, визначенні цінності та стану збереженості мистецького вистрою у репрезентативних приміщеннях громадських будівель Львова другої половини XIX ст. та сформуванні

принципів і практичних рекомендацій щодо методики збереження і відновлення мистецького вистрою відповідно до сучасного призначення та функції об'єктів. Досягнення мети відбувається шляхом опрацювання існуючої наукової джерельної бази, аналізу наукових методів досліджень в сфері реставрації та мистецтвознавства для розробки власної авторської методики дисертаційного дослідження, іконографічних та натурних обстежень відібраних прикладів об'єктів доби історизму і на основі всього цього виявлення характерних рис і особливостей мистецького вистрою репрезентативних приміщень у Львові в II половині XIX ст. з подальшим визначенням їх цінності та розробкою методичних засад та консервації, реставрації та реконструкції усіх складових мистецького вистрою і впровадження цих розробок дисертаційного дослідження в реставраційну практику.

Об'єктом дослідження є громадські будівлі Львова другої половини XIX ст. в аспекті детального розгляду мистецького вистрою репрезентативних приміщень на оцінці об'ємно-просторового і планувального вирішення та його мистецьких складових - ордерній композиції, декоративному, декоративно-ужитковому та високому (витонченому) мистецтві. **Предметом дослідження** є характеристики мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель Львова другої половини XIX століття - історичні аспекти створення і трансформації, архітектурно- композиційні особливості, стилістичні і мистецькі вирішення, матеріало- технологічні засоби, пам'яткоохоронні та правові аспекти відновлення.

Оскільки дисертація фіксує явище, яке слабо вивчене в культурі, наукова новизна та практична цінність роботи не викликає сумніву.

В першому розділі **«СТАН ВИВЧЕНОСТІ ТЕМИ У ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ДЖЕРЕЛАХ»** пошукувач детально опрацював і проаналізував розгалужену джерельну базу двох основних напрямків - мистецтвознавчого та реставраційного, при цьому хочеться особливо відмітити ґрунтовний аналіз саме реставраційних джерел, в тому числі іноземних, а також законодавчої бази, що є особливо актуальним для збереження об'єктів доби історизму в Україні. Опрацювання джерельної бази дозволила автору дійти висновків про те, що «загалом тема малярства та митців, що реалізовувались в другій половині XIX століття у Львові не висвітлена повною мірою, вже не кажучи про вужчу сферу мистецького вистрою громадських будівель, що включає живописні твори та різні види декоративного малярства. Тому є потреба в дослідженні персоналій, майстерень та шкіл, які працювали в цей період, та проведення стилістичного, композиційного та мистецтвознавчого аналізу творів різних малярських технік, які присутні в ключових громадських будівлях другої половини XIX століття» (стор.36).

Також в розділі I наведено описи об'єктів дослідження і їх історію, згруповано об'єкти за їх функцією і аргументовано їх відбір для подальшого аналізу (стор.48). Звертає увагу ретельне опрацювання автором архівних джерел, невідомих широкому загалу, що свідчить про оригінальність дослідження, а також авторські таблиці із зображеннями відібраних для аналізу

об'єктів з їх характеристиками. В окремих таблицях наведені фасади та інтер'єри з планами будівель. Цей розділ пошукувач завершує закордонним реставраційним досвідом, піднімаючи в цьому підрозділі дискусійні питання «чистоти стилю», цінності стилістичних нашарувань та вирішення цих проблем в Україні (стор.59). Автор робить слушний висновок, що ці проблеми в Україні пов'язані і з тим, що «в українській практиці доволі обмежений перелік об'єктів, які слугували б зразками збереження автентичного мистецького вистрою громадських будівель другої половини ХІХ ст.» (стор.60).

С.В. Гетьманчук аргументує направленість і структуру дослідження тим, що «після огляду широкої вибірки об'єктів, основний фокус аналітики закордонного досвіду в збереженні мистецького вистрою спрямовано насамперед на громадські будівлі Відня другої половини ХІХ ст., оскільки для цього є кілька основних чинників: стилістична та планувальна подібність громадських будівель, однакові часові межі будівництва, причини формування відповідної забудови та схожі історичні етапи, які відобразились на архітектурі» (стор.60). За такою ж структурою досліджено і представлено графічно віденські об'єкти з описами реставраційних підходів.

В другому розділі **«МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКОГО ВИСТРОЮ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.»** автор аналізує існуючі наукові методи, наводить перелік вибраних методів – індуктивний, дедуктивний, синтез, аналіз, моделювання, гіпотетичний і систематичний метод та теоретичні загальнонаукові методи формалізації та узагальнення і доводить, які результати вони дають.

В результаті були виведені такі основні алгоритми застосування методів дослідження в контексті даного дисертаційного дослідження як: гіпотеза, іконографічний аналіз об'єкту, дедуктивний метод, натурні дослідження, індуктивний аналіз результатів, моделювання, реставраційні роботи, дедуктивний метод та узагальнення, формалізація (стор.72).

В цьому розділі наведено підрозділ «Прикладні реставраційні та мистецтвознавчі методи дослідження автентичного мистецького вистрою», де охарактеризовано мистецький вистрій репрезентативної групи приміщень громадських будівель в період історизму (скульптурні та живописні твори, литі та різьблені декоративні пластичні деталі, архітектурні конструктивні елементи котрі виконанні в певній естетичній формі, вироби з дерева, альфрейні орнаменти, вітражі, фурнітура та інші декоративно-ужиткові вироби з різноманітних матеріалів) (стор.73). Розділено перелік автентичного мистецького наповнення приміщень на архітектурно-конструктивні елементи, декоративне оздоблення, декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво (стор.73). Підкреслено, що на сьогодні далеко не всі складові інтер'єрного начиння збереглися в автентичному вигляді, втрати мистецького вистрою в деяких будівлях становлять більше 90%, тому для їх відтворення необхідно долучати іконографічні джерела і архівні документи. Автор характеризує такі

спеціальні методи дослідження як фотодокументознавство, фотограмметрія, стратиграфія та іконографія і завдання, які вони виконують.

Таке детальне опрацювання методологічної бази дозволило пошукувачу сформулювати власну комплексну методику дослідження. Він зазначив, що «комплекс з вище перелічених загальнонаукових та спеціальних методів досліджень був реалізований при реставрації актової зали головного корпусу Національного університету «Львівська політехніка» та слугує зразком застосування таких методів на інших об'єктах» (стор.76).

Третій розділ **«НАПОВНЕННЯ ТА АРХІТЕКТУРНА КОМПОЗИЦІЯ МИСТЕЦЬКОГО ВИСТРОЮ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ М. ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.»** складається з кількох окремих підрозділів і є власне початком суто авторської частини проведених досліджень на основі розробленого методологічного апарату. В підрозділі «Архітектурна структура, композиція та складові мистецького вистрою ключових громадських будівель Львова збудованих у другій половині ХІХ ст.» автор перелічує основні складові інтер'єрного начиння досліджуваного періоду (скульптурні та живописні твори, литі та різьблені декоративні пластичні деталі, архітектурні конструктивні елементи котрі виконанні в певній естетичній формі, вироби з дерева, альфрейні орнаменти, вітражі, фурнітура та інші декоративно-ужиткові вироби, виконані в різноманітних техніках та матеріалах) і аргументує відбір об'єктів вказаного періоду для ґрунтовного аналізу їх інтер'єрів згідно розробленої методології. Зазначається, що «Аналіз мистецького вистрою ключових громадських будівель має на меті розглянути такі аспекти: історію створення, авторство, стилістику, манеру виконання, техніки та технології виконання, матеріали, загальну композиційну структуру та семантику творів і сформувати цілісну картину мистецького наповнення та синтез усіх елементів в єдиному архітектурному середовищі» (стор.83-85). В цьому підрозділі охарактеризоване специфіку інтер'єрного оздоблення Львівської політехніки, де серед визначальних ознак виділено: об'ємно-просторові елементи (скульптурне оздоблення) та площинні елементи (орнаментальні композиції на зразок помпейських розписів в техніці аль-фреско). Наступним об'єктом вибрано будівлю Галицького сейму і наведено її фасадні, розпланувальні і інтер'єрні характеристики, далі – Будинок намісництва, Будинок управління колії, Палац правосуддя, Будівля Галицької ошадної каси, Міський театр, Промисловий музей.

Детальний аналіз цих об'єктів логічно підводить до підрозділу «Характерні риси та особливості мистецького вистрою», в якому виділено закономірності, особливості та відмінності за цілим рядом характеристик.

Автор підкреслює, що «основною об'єднуючою характеристикою усіх об'єктів є використання напрямків історизму – неоренсансу, неокласицизму та необароко. Стилiстичний аналіз свiдчить, що еклектичне поєднання цих стилів присутнє в певній мірі в усіх будівлях, розглянутих в дисертаційному досліджені, проте відмінності спостерігаються в домінуванні стилю, що поділяє

об'єкти дослідження на дві категорії: домінуючий ренесанс з елементами класицизму та бароко та домінуючий класицизм з елементами ренесансу та бароко» (стор.112). Визначається, що в окремих приміщеннях репрезентативної групи, домінування стилю змінюється. Як встановив автор, «Декоративне мистецтво в репрезентативних приміщеннях громадських будівель зустрічається в двох основних видах: в об'ємній скульптурній пластиці та площинних альфрейних розписах. Скульптурна пластика в більшості об'єктів виконана з гіпсово-пісчаного розчину, це особливо стосується елементів, які широко тиражуються. Натомість елементи декору, які супроводжують твори високого мистецтва або виділяють певне архітектурне композиційне рішення, яке підкреслює статус будівлі, виконані з натуральних порід простого (вапняк, пісковик) та благородного (мармур, граніт, алебастр) каменю. Також спостерігаються закономірності в насиченості скульптурної пластики. За типами приміщень найбільша концентрація оздоблення є в середовищі навколо сходової клітки та церемоніальної або актової зали. Також характерною рисою скульптурної пластики в громадських будівлях є динамічне наростання насиченості та складності скульптурних форм відповідно до ярусів або сегментів архітектурної композиції, з низу до верху» (стор.113). В цьому підрозділі описуються особливості виготовлення декору основних двох видів, оцінено кількість творів високого мистецтва в кожному з досліджених об'єктів. Окрему увагу приділено персоналіям митців і мистецьким закладам, які їх готували. Детально проаналізовано матеріали, з яких були виготовлені мистецькі вироби.

Наступний підрозділ розділу 3 присвячений чинникам, які зумовили специфіку мистецького оздоблення інтер'єрів, та характеристикам іноземних будівель-першозразків наслідування у Львові.

Важливим висновком третього розділу є наступний: «При порівняльному аналізі мистецького вистрою у громадських будівлях, розглянутих в дисертаційному дослідженні, були виявлені спільні характерні риси в усіх об'єктах. Зокрема, були виведені спільні лінії та трендові напрямки у використанні декоративної скульптурної пластики, як в композиційному, так і в технологічному плані» (стор. 141).

Важливе практичне значення має розділ 4 **«СТАН МИСТЕЦЬКОГО ВИСТРОЮ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ М. ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.»**. В цьому розділі автор детально звертається до питання стану збереженості мистецького вистрою, виділяючи повністю втрачені елементи, елементи з важким ступенем ушкодження, елементи з середнім ступенем ушкодження, елементи з легким ступенем ушкодження, елементи мистецького вистрою в задовільному стані збереженості - ті які потребують незначних втручань у корекції або відновленні лакофарбових або інших захисних шарів, та ті які мають якісно виконані, фахові реставраційні та консерваційні доповнення, повністю збережені елементи (стор.143-144). Окремо аналізуються реставраційні заходи

скульптури, живопису, площинного декору, дерев'яних та металевих елементів, різних видів скла. Зазначено, що «Стан збереженості мистецького вистрою на прикладі елементів мистецького вистрою репрезентативної групи

приміщень головного корпусу Львівської політехніки, може бути зразком, робочою моделлю для інших об'єктів розглянутих в дисертації» (стор.149). Саме тому детально описано процес досліджень Актової зали Львівської політехніки, мистецькі техніки, оцінено ступінь пошкоджень і втрат елементів та представлено втрати репрезентативних приміщень Львівської політехніки у вигляді кругових діаграм.

Важливим практичним внеском автора є розробка пропозицій з черговості виконання реставраційних робіт:

«Отже для проведення комплексної ґрунтовної оцінки за критеріями стану збереженості необхідно зробити:

- опис усіх наявних елементів мистецького вистрою за схемою складових мистецького вистрою;
- провести інвентаризацію наявних елементів;
- провести інвентаризацію втрачених елементів;
- оцінити стан за результатами візуального обстеження;
- встановити автентичність засобами зондування, лабораторним стратиграфічним аналізом відібраних зразків та іконографічним методом опрацювання архівних джерел;
- спрогнозувати комплекс реставраційних заходів для відновлення та консервації оригінального вигляду елементів мистецького вистрою» (стор.153).

Окремий підрозділ четвертого розділу присвячений критеріям визначення цінності мистецького вистрою, де поряд з традиційними критеріями виділено новий - цінність мистецького вистрою інтер'єру в цілому, в узагальнених критеріях архітектури, культури та історії. Зазначено, що «цінність мистецького вистрою репрезентативних приміщень ключових громадських будівель формується з двох основних складових – статусу будівлі в цілому та характеристик мистецького вистрою та його складових» (стор.154). Також в цьому підрозділі висвітлено різні аспекти пам'яткоохоронного законодавства України. Важливим внеском є розроблення основних критеріїв визначення загальної цінності мистецького вистрою репрезентативних приміщень та актуальність і пріоритетність відновлення й збереження мистецького вистрою відносно основних ціннісних критеріїв, представлених текстом і в графічній формі. На прикладі Актової зали Львівської політехніки представлено схему розподілу елементів мистецького вистрою.

Такий аналіз дозволив логічно перейти до наступного підрозділу четвертого розділу – «Принципові положення збереження та відновлення автентичного мистецького вистрою репрезентативної групи приміщень громадських будівель Львова другої половини ХІХ століття», де описано порядок моніторингу стану історичних об'єктів Львова та основні положення пам'яткоохоронних дій.

Важливими висновками розділу чотири є наступні:

- в дисертації були запропоновані індивідуальні параметри визначення ціннісних характеристик мистецького вистрою та його елементів, основними з яких є: авторство, унікальність, художня цінність, тиражованість, матеріали, техніки і технології виконання, пам'ятоохороний статус будівлі та історичні передумови формування;

- сформовано практичну модель оцінки мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель Львова другої половини XIX ст. у вигляді таблиці-картки, яка є додатком до інвентарної картки, що включає опис сучасної функції об'єктів та поточний стан.

П'ятий розділ має назву **«МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ, КОНСЕРВАЦІЇ ТА РЕСТАВРАЦІЇ МИСТЕЦЬКОГО ВИСТРОЮ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ М. ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.»** В ньому аналізуються індивідуальні особливості та базові методичні положення ревалоризації мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель м. Львова другої половини XIX ст., зазначено необхідність співпраці фахівців різних напрямків, визначено правові аспекти реставраційної діяльності та порядок юридичних дій.

Наголошено, що «Методичні положення – це інструментарій, який має на меті сформулювати якомога коректніший та ефективніший алгоритм дій для відновлення автентичного образу репрезентативної групи приміщень, включаючи комплекс директив та рекомендації, котрі формують алгоритм послідовних заходів, які в першу чергу направлені на окремі складові мистецького вистрою. Відповідно до типу елементів, попередньо визначеної їх цінності та стану збереженості розглянутих в попередніх розділах, розробляється індивідуальна методика з відновлення окремої одиниці мистецького вистрою» (стор.175), описано базовий алгоритм реставраційних заходів.

Наступний підрозділ п'ятого розділу має назву «Концептуальні моделі ревалоризації репрезентативної групи приміщень громадських будівель другої половини XIX століття в контексті дослідження, збереження та відновлення їх мистецького вистрою», де зазначено складові таких моделей, - дослідження автентичності, встановлення цінності творів мистецького вистрою, визначення функціонального призначення приміщень, консервація, реставрація та реконструкція повного мистецького вистрою або його окремих елементів (стор.180). Сформовано три основні моделі ревалоризації, які досягаються практичним інструментарієм консервації, реставрації та реконструкції мистецького вистрою.

В наступному підрозділі розглянуто впровадження методичних засад та концептуальних моделей в практичній реставрації мистецького вистрою на об'єктах, розглянутих в дисертаційному дослідженні, детально описано специфічні методики і отримані результати.

Найбільш вагомим результатом розділу 5 є те, що автор сформулював концептуальні моделі ревалоризації мистецького вистрою, в яких основними

інструментами виступають практичні заходи щодо збереження та відновлення цілісного оригінального образу репрезентативної групи приміщень громадської будівлі або її окремих мистецьких елементів.

Серед сформованих загальних висновків наведу два найбільш, на мій погляд, важливі:

1. Встановлено цінність мистецького вистрою в репрезентативних приміщеннях ключових громадських будівель Львова другої половини XIX ст. та розроблено універсальну методіку, яка може застосовуватись до інших об'єктів з схожими характеристиками. Методика включає такі параметри: індивідуальні характеристики елементів мистецького вистрою (авторство, манера, техніки та технології виконання, матеріали, оригінальність та унікальність) та характеристики громадської будівлі (адміністративний та пам'яткоохоронний статус, актуальну та первісну функцію і призначення). Також розроблено методіку визначення стану збереження мистецького вистрою, за якою загальна оцінка формується за результатами аналізу кожного окремого елемента. Критерії методіки сформовані так: визначено еталонний стан та вигляд мистецького вистрою (за результатами гіпотетичного моделювання або за фактами встановленими натурними дослідженнями) від якого оцінюються кожен елемент, як повністю втрачений, з великим середнім, легким та задовільним ступенем ушкоджень або повністю збережений. Разом з цим складена класифікація найбільш поширених видів ушкодження складових мистецького вистрою.

2. Розроблено методичні засади та програмні положення щодо збереження, реставрації та реконструкції мистецького вистрою та його складових. В результаті аналізу законодавчої бази та дослідження наукових праць в сфері охорони культурної спадщини, виведені індивідуальні принципові положення збереження та відновлення мистецького вистрою та встановлено правові та етичні межі реставраційних практик на об'єктах, розглянутих в дослідженні, які можуть бути екстрапольовані на інші, схожі за характеристиками будівлі. На основі положень створено алгоритми застосування загальноприйнятих та запропонованих автором методів дослідження, консервації та реставрації. Враховуючи такі параметри як стан збереженості та цінність вистрою і його елементів, функціональне призначення репрезентативних приміщень та статус будівлі, розроблено основні концептуальні моделі збереження, відновлення та ревалоризації мистецького вистрою. Також розглянуто етапи передпроектної роботи, передреставраційних заходів та проектної документації щодо пам'ятки архітектури та запропоновано виділити окрему стадію щодо мистецького вистрою репрезентативної групи приміщень, а саме: включити в документацію окрему інвентарну картку з додатками, що містять інформацію про стан збереженості, складові та цінність мистецького вистрою.

Загалом, позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні **зауваження** до поданої дисертаційної роботи:

- в роботі є деякі пунктуаційні та синтаксичні недоліки;
- тексти на стор.61-62, 77,127,129 та 150 варто було б розділити на проміжні абзаци для легшого сприйняття;

- два рази повторювати слово яка не треба, можна було б замінити словами «що», «котра»: «Окремо виділяється актовна зала, яка архітектурним ордером формує грецьку античну ритміку, яка розбавлена динамічними за текстурою та наповнення альфрейними та живописними роботами, які вписані в прямокутні геометричні форми (рис. 3.1.12.)» (стор.89);

- на стор.142 та 171 на сторінці лише кілька рядків, вони практично порожні;

Однак ці зауваження не стосуються змісту та наукової новизни дисертації, не знижують загальної цінності роботи і є суто пунктуаційними та синтаксичними.

Підбиваючи підсумки розгляду дисертації, треба відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням та відображають основні результати дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані: в оцінці культурного та історичного значення, а саме перегляду пам'яткоохоронного статусу об'єктів дослідження; в консерваційній та реставраційній діяльності; в освітній практиці вищих навчальних закладів за напрямками культури, мистецтва та архітектури; в громадській просвітній діяльності, що стосується формування суспільного відношення до мистецького вистрою репрезентативних приміщень як культурного надбання нації; в підвищенні туристичної привабливості громадських будівель другої половини ХІХ ст. та комерційної успішності розміщених в них організацій та підприємств.

На закінчення важливо зазначити, що дисертація Сергія Володимировича Гетьманчука **«МИСТЕЦЬКИЙ ВИСТРІЙ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ М. ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.»** є завершеною науковою працею, яка пов'язана з вирішенням актуальної задачі аналізу мистецького вирішення репрезентативних інтер'єрів громадських будівель Львова доби історизму та розробки методичних рекомендацій їх збереження та реставрації. Її автор Сергій Володимирович Гетьманчук являє собою сформованого науковця, який здатен професійно і на сучасному рівні вирішувати важливі та актуальні науково-прикладні задачі. Результати дослідження широко і вичерпно опубліковані як в наукових теоретичних збірках, так і в широкому професійному друку.

Тема представленої роботи та її зміст відповідають вимогам ДАК, що пред'являються до такого роду робіт.

Враховуючи висловлене, вважаю, що дисертація **«МИСТЕЦЬКИЙ ВИСТРІЙ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ ПРИМІЩЕНЬ ГРОМАДСЬКИХ**

БУДІВЕЛЬ М. ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.» відповідає вимогам ДАК України до дисертацій докторів філософії, заслуговує високу оцінку, а її автор Сергій Володимирович Гетьманчук заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Доктор архітектури,
професор кафедри основ архітектури
Київського національного університету
будівництва і архітектури,
нострифікований доктор
хабілітований

Ю.В. Івашко Ю.В.Івашко

Підпис Ю.В.Івашко зазначаю

*Перший
КНУБА*

Д.О. Чернишев